

Novum

Nemzetközi Kálvin-konferencia Grand Rapidsben

A protestantizmushoz kapcsolódó nemzetközi tudományos szimpóziumok közül jelentőségüket tekintve leginkább három tanácskozás emelkedik ki: a Reformation Research Consortium (RefoRc) és a The Sixteenth Century Society and Journal, amelyek évenként üléseznek, valamint az International Congress on Calvin Research (ICCR), amely négyévenként szervezi meg gyűléseit.¹ A RefoRc 2023. május 11. és 13. között ülésezett Leuvenben, a *The Sixteenth Century Society* pedig 2023. október 26. és 29. között Baltimore-ban tartja soron következő összejövetelét. A RefoRc konferenciái egyfelől az ott rendszeresen részt vevő magyar előadók (pl. Tóth Zsombor, Molnár Attila, Ittész Gábor, Magyar Balázs Dávid), másfelől a szervezet által támogatott és magyar vonatkozásokat is feltáró Long Reformation 1500–1800 (projektgazda: Tóth Zsombor, MTA) nevű kutatás által lettek nagy érdeműek.² Végül, de nem utolsósorban az ICCR, amely nyilvánvalóan kanalizálni, egységbe fogni kívánja az észak-amerikai³ (*Calvin Studies Society*), valamint az egykori kelet-európai⁴ (pl. *Kongresses für Calvinforschung in Mittel- und Osteuropa*) Kálvin-konferenciákat. Mindemellett az az öröndetes és immár több évtizedes hagyomány sem hagyható figyelmen kívül, hogy a Magyarországi Református Egyház egy-egy Kálvin-kutató, például Bucsay Mihály, Makkai László, Márkus Mihály, Hörcsik Richárd delegálásával vesz részt a szimpózium munkájában. Habár a konferencia valamennyi előadásainak kiadása szétfeszítené egy tanulmánykötet kereteit, mégis megállapíthatjuk, hogy több elismert magyar kutató előadása is kiadásra került.⁵

Ilyen előzmények után az évtizedes múlttal rendelkező ICCR – most a Covid-pandémia miatt rendhagyó módon – egy év „késéssel” és Rio de Janeiro (2022) helyett a Grand Rapidsben működő Calvin Theological Seminaryban (Calvin University) tartotta meg 13. kongresszusát ez év július 25. és 29. között. A helyszínválasztás nem véletlen, ugyanis a tanácskozás philadelphiai ülésén a szervezet elnöke, Herman J. Selderhuis (Theological University of Apeldoorn, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem díszdoktora 2013 óta) lemondott a tisztségéről, helyette pedig Karin Maag, a Calvin University keretében működő H. Henry Meeter Center for Calvin Studies igazgatója lett az elnök. A kutatóintézet Kálvinra és reformációra szakosodott adatbázisának ismerete és használata elengedhetetlen a szaktudományi hagyomány feltárásához. A *Kálvin János, avagy száműzetés és vallási menekültek* című rendezvény több mint száz résztvevője a plenáris üléseken tematikus előadásokat, a szekcióüléseken pedig a genfi reformátor teológiai

hagyatékának generációkon és szellemi irányzatokon átívelő relevanciájáról hallhattak beszámolókat.

A felszólalások között jelentős egyetértés mutatkozott abban, hogy Kálvin mindig is menekültként, sőt idegenként tekintett magára Genfben. Így nem meglepő, hogy annyira érzékletesen festette meg Ábrahám, Lót vagy éppen Dávid király és próféta életének legmeghatározóbb eseményeit. Ugyanakkor az is megerősítést nyert, hogy Kálvin gondolatainak teljessége nem tárható fel csupán fő műve, az *Institutio* ismerete alapján, hiszen bibliamagyarázatai és prédikációi egyaránt rávilágítanak exegetikai és teológiai gondolkodásának sokszínűségére.

A megnyitón az egyetem rektora, Wiebe Boer és a teológiai kar dékánja, Jul Medenblik, valamint az ICCR új elnöke, Karin Maag üdvözlő szavai után a konferencia résztvevői egyperces csenddel adóztak azoknak a neves Kálvin-kutatóknak, akik a legutóbbi ülés óta hunytak el: Irena Bachus, University of Geneva; Willem van' t Spijker, Theological University of Apeldoorn. Ezt követően a jelenlévők felállva és tapsal búcsúztatták Paul Fields urat, a H. Henry Meeter Center for Calvin Studies kurátorát, aki 1996 óta szerkesztette lelkiismeretesen a Kálvinnal írt műveket évenként tematikusan összesítő, úgynevezett *Calvin bibliography* kiadványokat.

A konferencián négy plenáris előadás hangzott el. Kenneth Wo (Pittsburgh Theological Seminary) a száműzetés módozatait mutatta be Kálvin írásmagyarázati munkáiban. Mirjam van Veen (Vrije Universiteit Amsterdam) Kálvin száműzöttekkel folytatott levelezését vizsgálta. Max Engammare (Librarie Droz) a reformátor zsoltárkommentárjának vonatkozó részeit tárta fel, majd Gordon Bruce (Yale University) a „szülőföld, emlékezet, valamint az örökség” kérdéskö-

A Nemzetközi Kálvin-konferencia (Grand Rapids, USA, 2023) előadói

rét világította meg Zwingli és Kálvin teológiai hagyatékában. Azt láthatjuk tehát, hogy a korábbi ülések programjaihoz képest kevesebb plenáris előadás hangzott el, hogy így nagyobb teret biztosítsanak a kisebb szemináriumi előadásoknak.

Mivel e rövid beszámoló nem teszi lehetővé a rendezvény valamennyi szekcióülésének bemutatását, a következőkben csupán azon kutatási témák felsorolására kerül sor, amelyek a legnagyobb érdeklődésre tartottak számot:

- az unio mystica cum Christo értelmezése Ágostonnál és Kálvinnál;
- a Krisztus által szerzett megváltás természete és szükségessége;
- Kálvin teológiai exegézise és annak kontextusa a Róm 5 alapján;
- Kálvin hermeneutikai alapelvei;
- Kálvin szövegkritikája János kommentárja alapján;
- a keresztyének szenvedésének értelme Kálvin üdvteológiája alapján;
- az olasz menekült, Galeazzo Cariaccolo élete Genfben;
- a dordrehti zsinat Kálvin-értelmezése;
- az egyház szenvedése Kálvin egyháztanában;
- a lelkigondozás és a pokoltól való félelem a református tradícióban;
- a szentháromságtan és az egyház egysége Kálvin Sadolet bíborosnak írt válaszlevelében;
- az imádkozás fontossága Kálvin teológiájában;
- a küzdő egyház és a „két birodalom elmélet” Kálvinnál;
- a száműzetés motívumai Kálvin szövetség teológiájában;
- az ICCR működésének első 25 éve.

A szekcióelőadások között kapott helyet e sorok írójának beszámolója is, aki Debrecen mezőváros 1547 és 1625 közötti közerkölcsét vizsgálva kívánta megvilágítani Kálvin János magyarországi hatástörténetének újabb aspektusait. A kutatás nemzetközi relevanciáját az adja, hogy a kimunkált adatsorok, valamint a Genf és Debrecen közötti politikai, társadalmi és gazdasági hasonlóságok lehetővé teszik a két város morális állapotának összehasonlítását.⁶ (Illesse köszönet a Magyarországi Református Egyház Zsinatát és a Tiszántúli Református Egyházkerületet, név szerint pedig Balog Zoltán, valamint Fekete Károly püspök urakat, akik lehetővé tették számomra a konferencián való részvételt.)

A kirándulásokkal, színházi előadásokkal és könyvvásárral tarkított családias, mégis tudományos hangulatú tanácskozáson a prezentációk annak a Kálvinnak a képét tárták fel a mai kor embere előtt, aki egyházszervező munkássága során bizonyította aggódását és tenni akarását protestáns (református) felebarátai iránt.

A konferencia szervezői már a kezdetektől elhatározták az elhangzott előadások könyv formájában történő közzétételét, így remélhetőleg hamarosan lehetőség nyílik arra, hogy a szélesebb szakmai, illetve érdeklődő közönség is megismerje a magyar Kálvin-kutatás szemszögéből is érdekes előadásokat.

Az ICCR konferenciájának egységes megítélésében mégis van egy kis „fényt kísérő árnyék”. Ugyanis közel öt esztendővel ezelőtt, a korábbi, philadelphiai tanácskozásról írt beszámolómat az alábbi gondolattal zártam: „Az európai kutatók és érdeklődők csak remélhetik, hogy a kongresszus súlypontja – főleg a plenáris előadók tekintetében – nem helyeződik át még inkább az amerikai kontinens felé.”⁷ Mivel úgy tűnik, hogy a soron következő kongresszust Indonéziában tartják, feltétlenül megállapítható az ICCR nyugat-, valamint közép-kelet-európai gyökérzetének háttérbe szorulása.

Végül talán érdemes felhívni egyházunk és teológiai fakultásaink figyelmét arra, hogy míg 2021. május 6. és 8. között Budapesten (MTA) ülésezett a RefoRC kongresszusa, addig hazánk (Debrecen) csupán egy alkalommal, 1986. augusztus 25. és 28. között adott otthont az ICCR referátumainak Wilhelm H. Neuser előnöktele alatt.

Isten áldja a hazai és nemzetközi Kálvin-kutatást!

Jegyzetek

¹ Az ICCR konferenciáinak önálló kötetei időrendben:

- Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Theologus. Die Referate des Europäischen Kongresses für Calvinforschung vom 16. bis 19. September 1974 in Amsterdam*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 1976. Ld. ehhez: Bucsay Mihály: A nemzetközi Kálvin-kutatás a legutóbbi kongresszusok tükrében. In: *Theologiai Szemle* 19. (1976), 285–292.
- Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Ecclesiae Doctor. Die Referate des Internationalen Kongresses für Calvinforschung vom 25. bis 28. September 1978 in Amsterdam*. KOK, Kampen 1980. Ld. ehhez: Békési Andor: Calvinus Ecclesiae Doctor. A nemzetközi Kálvin kongresszuson elhangzott előadások, Amsterdam, 1978. In: *Theologiai Szemle* 23. (1980), 378–381.
- Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Ecclesiae Genevensis Custos. Die Referate des Internationalen Kongresses für Calvinforschung vom 6. bis 9. September 1982 in Genf*. Verlag Peter Lang. Frankfurt am Main 1984.
- Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Servus Christi. Die Referate des Internationalen Kongresses für Calvinforschung vom 25. bis 28. August 1986 in Debrecen*. Presseabteilung des Ráday-Kollegiums, Budapest 1988. Ld. ehhez: Bucsay Mihály: Köszöntjük a Kálvin-kutatók nemzetközi kongresszusának debreceni ülését. In: *Reformátusok Lapja* 30. (1986/34), 1–3. Bucsay Mihály: A jövőbe mutató reformátor. Kálvin-kutatók Nemzetközi Kongresszusa Debrecenben. In: *Reformátusok Lapja* 30 (1986/36), 1–3.
- Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Sacrae Scripturae Professor: Papers presented at International Congress on Calvin Research, Grand Rapids, August 20–23., 1990, Grand Rapids*. William B. Eerdmans, Grand Rapids 1994.
- Neuser, Wilhelm Heinrich – Armstrong, Brian G. (eds.): *Calvinus Sincerioris Religionis Vindex: Papers of the International Congress on Calvin Research, Edinburgh, 1994*. Sixteenth Century Journal, Kirksville 1997.
- Wright, David F. – Lane, Anthony Neil Simon – Balsarak, Jon (eds.): *Calvinus Evangelii Propugnator: Papers Presented at the International Congress on Calvin Research, Seoul, 1998*. CRC Product Services, Grand Rapids 2006.

- Selderhuis, Herman J. (ed.): *Calvinus Praeceptor Ecclesiae: Papers of the International Congress on Calvin Research, Princeton, August 20–24., 2002*. Librairie Droz, Genève 2004.
- Selderhuis, Herman J. (ed.): *Calvinus Sacrarum Literarum Interpres: Papers of the International Congress on Calvin Research*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2008.
- Selderhuis, Herman J. (ed.): *Calvinus Clarissimus Theologus: Papers of the Tenth International Congress on Calvin Research*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2012.
- Selderhuis, Herman J. – Huijgen, Arnold (eds.): *Calvinus Pastor Ecclesiae: Papers of the Eleventh International Congress on Calvin Research*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2016. Ld. ehhez: Magyar Balázs Dávid: Kálvin-konferencia Svájcban. In: *Confessio. A Magyarországi Református Egyház Függetlője* 38. (2014/4), 99–101.
- Huijgen, Arnold – Maag, Karin (eds.): *Calvinus Frater in Domino: Papers of the Twelfth International Congress on Calvin Research*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2020. Ld. ehhez: Magyar Balázs Dávid: Nemzetközi Kálvin-konferencia Philadelphiában. In: *Református Szemle* 111. (2018/5), 566–572.
- ² Ld. Tóth, Zsombor: *A hosszú reformáció jegyében. Vallási perzekúció és tanúságtétel a református irodalmi hagyományban a gyászévtizedtől 1800-ig*. Humanizmus és reformáció 41. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet, Budapest 2023.
- ³ A *Calvin Studies Society* konferenciáinak kötetei:
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies I: Papers Presented at the 1st Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, March 19–20., 1982*. Davidson College, Davidson 1982.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies II: Papers Presented at the 2nd Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 13–14., 1984*. Davidson College, Davidson 1984.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies III: Papers Presented at the 3rd Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 17–18., 1986*. Davidson College, Davidson 1986.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies IV: Papers Presented at the 4th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 15–16., 1988*. Davidson College, Davidson 1988.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies V: Papers Presented at the 5th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 19–20., 1990*. Davidson College, Davidson 1990.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies VI: Papers Presented at the 6th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 25–26., 1992*. Davidson College, Davidson 1992.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies VII: Papers Presented at the 7th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 28–29., 1994*. Davidson College, Davidson 1994.
- Leith, John H. (ed.): *Calvin Studies VIII: Papers Presented at the 8th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 26–27., 1996*. Davidson College, Davidson 1996.
- Leith, John H. – Johnson, Robert A. (eds.): *Calvin Studies IX: Papers Presented at the 9th Colloquium of the Calvin Studies Society at Davidson College, January 30–31, 1998*. Davidson College, Davidson 1998.
- Foxgrover, David (ed.): *Calvin Studies X. and XI.: Calvin and Spirituality and Calvin and His Contemporaries Colleagues, Friends and Conflicts: Papers Presented at the 10th and 11th Colloquium of the Calvin Studies Society at Calvin Theological Seminary May 18–20, 1995 and at Louisville Theological Seminary April 24–26, 1997*. Grand Rapids, 2006, CRC Product Services.
- Raynal, Charles (ed.): *Calvin Studies X. and XI. John Calvin and the Interpretation of Scripture: Papers Presented at the 10th and 11th Biennial Colloquium of the Calvin Studies Society at Columbia Theological Seminary January 28–29, 2000 and March 1–2, 2002*. CRC Product Services, Grand Rapids 2006.

Raynal, Charles (ed.): *The Legacy of John Calvin: Papers Presented at the 12th Colloquium of the Calvin Studies Society at Calvin Theological Seminary, April 22–24, 1999*. CRC Product Services, Grand Rapids 2000.

Raynal, Charles (ed.): *Calvin and the Church: Papers Presented at the 13th Colloquium of the Calvin Studies Society at Calvin Theological Seminary, May 24–26, 2001*. CRC Product Services, Grand Rapids 2002.

Raynal, Charles (ed.): *Calvin and the Company of Pastors: Papers Presented at the 14th Colloquium of the Calvin Studies Society at Calvin Theological Seminary, May 22–24, 2003*. CRC Product Services, Grand Rapids 2003.

Raynal, Charles (ed.): *Calvin, Beza and Later Calvinism: Papers Presented at the 15th Colloquium of the Calvin Studies Society at Calvin Theological Seminary, April 7–9, 2006*. CRC Product Services, Grand Rapids 2006.

Bush, Michael (ed.): *Calvin Studies XII: Papers Presented at a Colloquium on Calvin Studies, Erskine Theological Seminary, January 27–28, 2006*. Kiadatlan kézirat. Megtalálható az H. Henry Meeter Center for Calvin Studies állományában BX 9418. C5725-ös jelzettel.

Burnett, Amy Nelson (ed.): *John Calvin. Myth and Reality. Images and Impact of Geneva's Reformer: Papers of the 2009 Calvin Studies Society Colloquium*. Cascade Books, Eugene 2011.

⁴ A Kongresszus für Calvinforschung in Mittel- und Osteuropa konferenciáinak kötetei:

Langhoff, John – Rogge, James (hg.): *Immigration und Emigration – die calvinistische Einwanderung und Auswanderung in mitteleuropa. Beiträge des 2. Kongresses für Calvin-Forschung in Mittel- und Osteuropa vom 24. bis 26. September 1984 in Berlin*. Das Reformierte Kirchenblatt, Berlin 1985.

Lüthi, Kurt – Josef, Max (hg.): *Die Schüler Calvins in der Diaspora. Beiträge des 3. Kongresses für Calvin-Forschung in Mittel- und Osteuropa 1988 in Wien*. Das Reformierte Kirchenblatt, Wien 1989.

⁵ Elismert magyar Kálvin-kutatók nyomtatásban megjelent előadásai:

Magyar, Balázs Dávid: "The City of Geneva ought to Be as a Burning Lamp to give Light": Portraits of Genevan Family Life in John Calvin's Sermons on Ephesians. In: Selderhuis – Huijgen (eds.): *Calvinus Pastor Ecclesiae*, 375–386.

Papp, György: Aspects of Calvin's Use of Chrysostom-Quotations Concerning the Free Will: How did Calvin Quote Chrysostom in the Chapters Concerning the 'Free Will' of His Institutes. In: Selderhuis – Huijgen (eds.): *Calvinus Pastor Ecclesiae*, 423–433.

Márkus, Mihály: Calvin und Polen. Gedankenfragmente in Verbindung mit einer Empfehlung. In: Selderhuis, Herman J. (ed.): *Calvinus Praeceptor Ecclesiae*, 323–330.

Márkus, Mihály: Kirche als unabhängige Institution in Genf 1536–1538. In: Neuser, Wilhelm Heinrich – Armstrong, Brian G. (eds.): *Calvinus Sincerioris Religionis Vindex*, 241–246.

Hörtsik, Richárd: John Calvin in Geneva, 1536–38. In: Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Sacrae Scripturae Professor* 155–165.

Makkai, László: Des Péter Melius Abendmahlslehre in seiner Kolosserbriefauslegung im Vergleich mit den Kolosserbriefkommentaren Calvins und Melanchthons. In: Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Servus Christi*, 233–236.

Bucsay, Mihály: Calvin's Präsenz in Ungarn. In: Neuser, Wilhelm Heinrich (hg.): *Calvinus Theologus*, 209–228.

⁶ Magyarul: Magyar Balázs Dávid: Súlyos bűncelekmények és büntetések Debrecen mezővárosban (1547–1625). In: *Credo. Evangélikus Műhely* 18. (2022/3), 75–83. Uó: Statisztikai adatok Debrecen mezőváros közkerkölcsi életéhez a reformáció kezdetén (1547–1625). In: *Studia*.

Debreceni Teológiai Tanulmányok 13. (2021/2), 19–57. Uő: Társadalom és közkerölcs Genfben (1541–1557) és Debrecenben (1547–1572). In: *Református Szemle* 114. (2021/6), 616–678.

⁷ Magyar Balázs Dávid: *Nemzetközi Kálvin-konferencia Philadelphiában*, 572.

Magyar Balázs Dávid

Doktori címet szerzett Batizán Attila

Batizán Attila, a Szentgericei Református Egyház-köztség (Kükküllői Református Egyházmegye) lelkipásztora 2023. június 21-én védte meg Az egyház mint diaszpóra. A diaszpóraegzisztencia ekléziológiai összefüggései és egy erdélyi szórványmissziós stratégia körvonalai című doktori tézisét a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen (DRHE). Témavezető tanára dr. Gonda László egyetemi docens volt. A doktori vizsgabizottság élén dr. Fazakas Sándor egyetemi tanár (DRHE) elnökölt. Opponensek: dr. Gaál Sándor (DRHE) és dr. Horváth Levente (Kolozvári Protestáns Teológiai Intézet). Tagok: dr. Kustár Zoltán

(DRHE), dr. Kovács Krisztián (DRHE) és dr. Péter István (Babeş–Bolyai Tudományegyetem – Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar).

Miután Batizán Attila bemutatta doktori dolgozatát, a disputa rendjén pedig megválaszolta az opponensek által feltett kérdéseket, és megvédte téziseit, a bizottság summa cum laude minősítéssel ítélte oda számára a doktori címet.

A továbbiakban a doktori tézis összefoglalását közöljük.

Az egyház mint diaszpóra.

A diaszpóraegzisztencia ekléziológiai összefüggései és egy erdélyi szórványmissziós stratégia körvonalai Összefoglalás

Értekezésem a diaszpóra fogalom, illetve szórványhelyzet fontosabb kérdéseit kívánja teológiai és gyakorlati szempontból körüljárni és összefoglalni, majd mindezt az erdélyi református egyházi kontextusra alkalmazza, és gyakorlati következtetéseket próbál megfogalmazni.

Az elmúlt huszonhárom év társadalmi folyamatai, az egyházkerületi missziói jelentésekben jegyzett és az egyházi gyakorlatban tapasztalt népességsökkenés, illetve -keveredés, továbbá a 2022-es népszámlálási adatok is egyértelműen hangsúlyozzák a szórványkérdés fontosságát és az egyházi diaszpóraegzisztencia ak-